

בס"ד

ערב שבת קודש
עלון
דו שבועי

ענג שבת

פרשת בהר - בחקתי

יוצא לאור ע"י העמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים
לעילוי נשמת ר' אלתר יחיאל שני בן אברהם יצחק ואטל פולק שני בת הרץ נפתלי ז"ל, ת.נ.צ.ב.ה. (שנה שלשים ושלוש)

י"ב באייר ה'תשע"ט (17.05.2019)

עלון מס' 17 (1239)
(שנה שלשים ושלוש)

מועדי השבת בהר

ער"ש מוצ"ש

י-ם	18.55	20.00
ת"א	19.10	20.14
חיפה	19.03	20.15
ב"ש	19.11	20.13
אילת	19.04	20.11

זמני היום והלמידים היומים:

משבת בהר - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	3.51 - 3.56
זמן הנחת תפילין	4.49 - 4.52
הנץ החמה (מישור)	5.39 - 5.42
הנץ החמה (הנראה)	5.42 - 5.46
ס"ז ק"ש מג"א	8.14 - 8.17
ס"ז ק"ש הגר"א	9.07 - 9.08
חצות היום	12.38 - 12.37
מנחה גדולה	13.13 - 13.12
שקיעת החמה	19.37 - 19.33
צאת הכוכבים ב'	20.27 - 20.23

דף יומי: בכורות לא - לז

מועדי השבת בחקתי

ער"ש מוצ"ש

י-ם	18.59	20.17
ת"א	19.15	20.19
חיפה	19.07	20.21
ב"ש	19.16	20.18
אילת	19.09	20.16

זמני היום והלמידים היומים:

משבת בחקתי - יום ו'	(אופק ת"א)
עלות השחר	3.46 - 3.50
זמן הנחת תפילין	4.46 - 4.49
הנץ החמה (מישור)	5.36 - 5.39
הנץ החמה (הנראה)	5.39 - 5.42
ס"ז ק"ש מג"א	8.12 - 8.14
ס"ז ק"ש הגר"א	9.09 - 9.06
חצות היום	12.39 - 12.38
מנחה גדולה	13.14 - 13.13
שקיעת החמה	19.41 - 19.37
צאת הכוכבים ב'	20.31 - 20.27

דף יומי: בכורות לח - מד

את העלון ניתן למצוא בפייסבוק
תחת השם: "ענג שבת"
את העלון ניתן למצוא באתר
www.yeshiva.org.il
וגם באתר מורשת בקטגוריית עלוני שבת
ב"מידע יהודי" www.moreshet.co.il

י"ד העמותה והעורך עו"ד שמואל כהן
כתובת: רח' בלוק 3, ת"א
טל: 03-5234063, פקס: 03-5234054
דוא"ל: smuladv@netvision.net.il

יום ל"ג בעומר הוא יום של בירור פנימי ונוקב.

רבי עקיבא איננו מתייבש לעולם, וגם ברגעים שכולם בוכים ומתאבלים על החורבן הגדול הוא רואה את גודל הנחמה, הוא מבין את עומק השגחת ה', והוא יודע בתוכו פנימה כי לה' הישועה, וכי הכל מיד ה', אין דבר הנתון ליד המקרה, אין דבר שאיננו מכוון ומדויק.

ההבחנה הזאת נצרכת כל כך לדמותו הענקית של רבי עקיבא, שהרי בתקופה קצרה מאבד את כל אשר עמל עליו שנים רבות, את כל שנים עשר אלף זוגות התלמידים שלו, כל הבניין הרחוב שבנה, שהסביר וטיפח והבהיר את שיטתו הגדולה, את תורתו הייחודית, הכל קורס ונעלם כלא היה, אך רבי עקיבא מגדל אמונתו בקב"ה איננו מוותר ואינו מתייאש, הולך רבי עקיבא ומקים עולה של תורה, תורה של נחמה, תורה של פנימיות גדולה, ורבי עקיבא מצליח לקחת את תלמידיו החדשים וללמד אותם את היכולת להתבונן פנימה, לעומקה של מציאות, לראות את הנסתר ולא רק את הגלוי, להאמין באמונה שלמה בהשגחת ה' המתגלה בכל דרך ובכל מציאות, ואמונה גדולה זו ומבט גדול זה בסופו של דבר מפתח באומה בפרט ובעולם כולו את גדול מביטי העומק. הלא הוא רבי שמעון בר יוחאי.

שתיים עשרה שנה במערה מלמד אותנו רבי שמעון בר יוחאי להסתכל על העיקר והטפל בחיים, על המקום של הקודש והמקום של החול, כשכל גופו של רבי שמעון בר יוחאי מסתתר בתוך החול וכולו מוקף בארציות וגשמיות דווקא אז מגלה התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי את עומקם של החיים, את ספר הזוהר.

ולאחר שתיים עשרה שנה שרבי שמעון מתעמק בעיקר, בפנימיות, בתוכן החיים ולא בלבושם החיצוני הוא שורף את כל מה שאינו עיקר.

את הטשטוש בין הקודש לחול את חוסר ההבדלה בין העומק הגדול לבין השטחיות החיצונית העוטפת את חיינו בכל רבדי החיים רבי שמעון בר יוחאי לא יכול לסבול, אליהו הנביא מבקש ממנו לחזור למערה, כדי להצליח לאחר שנה נוספת לראות את הקדושה הנמצאת גם בחיי החול והיום יום, וקדושה זו וגדולה זו יכולה להופיע רק לאחר ההבדל בין הקודש לחול, רק אדם כזה שבנה מושגים ברורים של קודש וחול יכול אחר כך גם להבין כיצד הקודש פועם וזורם בכל המציאות כולה.

וכך מספרת לנו גם הגמרא על אותו אדם שהולך במדבר, במקום שכולו חול גשמי, ואיננו יודע מתי יחול יום השבת, כך שכל ימיו הם חול ללא קודש, במציאות כזו מלמדים חז"ל שהאדם חייב ליצור בתוך המציאות הזאת עולם של קודש, יום שכולו שבת.

היום הזה לא יכול להיות ניכר במלאכות השבת שהרי מדובר במצב של פיקוח נפש והוא חייב לצאת מהמציאות הנוראית הזאת. אך דבר אחד חייב לעשות, כדי להצליח ליצור עולם של קודש, והוא לקדש ולהבדיל על השבת.

מי שאינו עושה הבדלה בין הקודש לבין החול לעולם לא יוכל לחיות בתוך מציאות החול, הוא עלול לחשוב שהעולם כולו חול, ויהיו המושגים מבולבלים. התורה מצווה את האדם ליצור לעצמו הבדלים ברורים, בין קודש לחול, ומתוך כך להפגש שוב עם מציאות החיים המורכבת, אין לאדם אפשרות להפגש עם עולם החול בצורתו המלאה, ללא עוגן של קודש פנימי ברוח, המובדל מן החול שאיננו מתערבב עימו, ורק לאחר מכן אדם יכול לקדש את החול, לרומם את המציאות, ליצוק תוכן של קודש לתוך הכלים הרבים שעולם החול מציע.

במציאות שלנו שהמושגים כל כך מבולבלים, חשוב לעצור ולעשות הבדלה ברורה, בין הקודש לבין החול, ומתוך כך ורק מתוך כך יוכל האדם להפגש עם החיים במלוא עוצמתם ולרומם ולקדש ולהצליח להסתכל בפנימיות הדברים ולא בחיצוניותם.

הרב אליהו טרבלסי, ראש בית מדרש לשמה באולפנת חורב, מרבני דרך אמונה

העלון מוקדש לזכר ולע"נ
חיה שרה שלזינגר ז"ל,
נפטרה ב-כ"ב באייר תשע"ד. יהי זכרה ברוך!

מבצעים את כל סוגי האיטום

מערכות איטום חדשניות לגגות עד 8 שנות אחריות כולל גגות מרוצפים. איטום קירות חיצוניים, טיח, תפרים, סדקים והתתן סילרים ע"י סנפלינג. צביעת קירות חיצוניים בסנפלינג. התקנת מרזבים, עבודה מקצועית ויסודית

ירון 052-4012533

נגריית שינדלר
- בוטיק רהיטים בהתאמה אישית -

הקווח ללא התחייבות
בזימת ייצור גבוה

נגריית שינדלר מתמחה בבניית רהיטים ועבודות עץ בהתאמה אישית, תאום תכנון וביצוע מול אדריכלים/יות מעצבים/ות פנים ולקוחות פרטיים.

050-2561836

אמינות ומקצועיות

בניית אתרים: עיצוב אתרים, מינסייט, דף נחיתה, בניית אתרים, מערכות ניהול תוכן, אחסון אתרים וקידום אתרים.

אינטראקטיב: עיצוב באנרים, עיצוב באנרים פלאש, קטלוג אלקטרוני.

עיצוב גרפי: לוגו, ניירת, פלייר, מודעה, פרוספקט, קטלוג, ספר, רולאפ וכרטיס ביקור.

חפשו אותנו בפייסבוק
Haguel Spitzberg

גוגאל שפיצברג
טל: 054-6695400
shelegpr@gmail.com

שב תריס

דואגים לביטחון ולבטיחות שלכם

מערכת להפעלת תריסים חשמליים באופן ידני בעת הצורך. אין צורך בשעון שבת. באישור רבנים ראשיים ופוסקים חשובים.

פוטנט בלעדי!

על פי תנאי היצרן המפורטים באתר.
052-3211839
www.halevisys.co.il

דיני השבוע ומנהגיו

לעילוי נשמת

יעקב יוסף שמעון ונתמה חיה כהן ז"ל

שבת פרשת בהר

הפטרה: "ויאמר ירמיהו" (ירמיהו לב, ו).

במנחה ואומרים "צדקתך צדק".

פרקי אבות: פרק ד'

יום ראשון, י"ד באייר - פסח שני

אין אומרים תחנון ואומרים "למנצח".

כשבת-המקדש היה קיים הייתה זו הזדמנות נוספת להקריב קורבן פסח עבור אלה שלא יכלו לעשות זאת בפסח הראשון. בימינו, מציינים את היום באי-אמירת תחנון ונוהגים לאכול בו מצות.

מה ענינו של פסח שני? במדבר ציינו בני-ישראל את יום השנה הראשון ליציאתם ממצרים ב"ד במועדו. "משה הפנה הבקשה לקב"ה ונקבע על פי ה': שלושים יום לאחר חג הפסח יצויין חג הפסח השני. ב"ד באייר, אלו שהיו טמאים או בדרך רחוקה בפסח הראשון, יוכלו להקריב את קורבן הפסח כחלכתם (במדבר ט, יא-יג).

אכילת מצה: נוהגים לאכול מצה ביום זה. אך שלא כמו בפסח הראשון, מותר לאכול חמץ במשך כל היום. ההבדל העיקרי בין שני מועדי ההקרבה הוא, שאת הקרבן המקורי אוכלים על טהרה הכשרות לחג המצות – ללא חמץ, שהרי אוכלים אותו בזמן אסור אכילת חמץ. לעומתו, את הפסח השני אוכלים כאשר על השולחן נמצאים, כלשון המשנה: "ומחץ ומצה עמו בבית". בשל הקרבת קרבן פסח שני נוהגים שלא לומר תחנון בתפילות של אותו יום. לעומת חגים אחרים בהם לא אומרים תחנון, בתפילת

מנחה שלפני פסח שני אומרים תחנון כרגיל.

אירוע נוסף אותו מציינים רבים ביום זה, הוא יום פטירתו של **רבי מאיר בעל הנס**. כינוי של עושה נפלאות הקבור בטבריה. בתאריך י"ד באייר, פסח שני, נוצר מנהג לפקוד את קברו של רבי מאיר ולתת צדקה. מנהג זה החל לראשונה בשנת תרכ"ז (1867), אז הוקם בניין קברו. לפי המנהג, בשעת נתינת הצדקה אומרים את פסוק התפילה המופיע בסיפור התלמודי על הנס של רבי מאיר: "אלהא דמאיר ענני".

יום שני ט"ו באייר תענית שני תנינא: מיום זה אין צריך לחזור אם מסופק שאמר מוריד הטל או טעה ואמר משיב הרוח ומוריד הגשם. **ביום התענית (בה"ב)** נוהגים כבתענית ציבור (רמ"א שם בסעיף א).

יום חמישי - י"ח באייר - ל"ג בעומר

כבר אמרו שכדאי להזהר ולא להזכיר מהשקיעה ביום רביעי בערב עד ספירת העומר (ל"ג בעומר - **למנוע ספק ברכה**. לעומת ימי הספירה נוהגים קצת שמחה ביום י"ח אייר, הוא ל"ג בעומר. אין אומרים בו תחנון ואף לא במנחה שלפניו (ביום רביעי). אבל אומרים כל ארך אפיים בהוצאת ספר תורה ו"למנצח", לפני ובא לציין. כן אין מתענים בו, ויש נוהגים שגם חתן וכלה לא מתענים בו ביום חופתם.

אבל רשאי לעבור לפני התיבה (שולחן ערוך תנ"ג, ב. ומשנה ברורה קלה). נראה שענינו של ל"ג בעומר מצוי לראשונה ב"בית הבחירה" לרבנו המאירי על האמור במסכת בימות (ט, סב. א): "אמרו: שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיוס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שגם, עד שבא ר' עקיבא אצל רבותיו שבדורו, ושנאה להם ר' מאיר ור' יהודה ורבי שמעון ורבי אלעזר בו שמוע, והם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת". וכתב על כך המאירי: "ותלמידים אלו הזכר כאן שכולם מתו מפסח ועד עצרת, וקבלה בידי הגאונים, שביים ל"ג בעומר פסקה המיתה, ונוהגים מתוך כך שלא להתענות בו, וכן נוהגים מתוך כך שלא לישא המפסח עד אותו זמן". בארץ ישראל נוהגים לערוך בל"ג בעומר הלילולא דרבי שמעון בר יוחאי, שעל פי המסורת הוא יום פטירתו. אף נוהגים להדליק בו מדורות לכבודו.

מנהג החאלקה – **תספורת ראשונה לילד** ממנהגי האר"י, שסיפר את בנו בל"ג בעומר בקבר הרשב"י, להוליך את הבן שהגיע לגיל 3, עם כל אנשי ביתו, ביום ל"ג בעומר, לקבר רבי שמעון בר יוחאי, ושם גילחו את ראשו, ועשו שם יום משתה ושמחה (שער הכינות). (ש"ת ערוגת הבושם או"ח ר"י). כדי שתחילת חינוכו למצוות של הילד תהיה מתוך התחברות לציבור.

מן הראשול"צ מרדכי אליהו סידר סדר מיוחד לארוע החאלקה. בתחילת החאלקה לימוד הלכה ואז מלבישים את הילד ציצית, אבי הבן מברך את הילד ומכבדים תלמידי חכמים וקרוי משפחה לגזור מטע שער לילד. האב אומר לשם יחוד ובשעת הגיזה אומרים פסוקים מתהילים, מברכים הילד בברכת כהנים ואומרים "המלאך הגואל". מסימים בתפילה על חינוך הילדים – השל"ה הקדוש בשער האותיות, ושרים בר יוחאי, נמשחת אשריך...

בני ירושלים שהיה קשה להם להגיע למירוץ, היו הולכים מערת שמעון הצדיק שמצפון לעיר העתיקה, ושם היו עושים החאלקה. **יש להדגיש שמנהג זה יפה אבל אינו מן הדין ולא נזכר בספרי ההלכה ופוסקים. ואפשר לספר הילד לפני הגיעו לגיל 3.**

שבת פרשת בחקותי

הפטרה: "ה' עזי ומועזי" (ירמיהו טז, יט).

פרקי אבות: פרק ה'

אקטואלי

מפרשת השבוע

הרב הלל מרצבן
רב קהילה ביד בנימין וראש כולל לרבנים של איגוד רבני הקהילות.

כמה אני שווה?

מה עניניו של ערכים?

ספר ויקרא נחתם בדיני ערכים (ויקרא כז, א): "איש כי יפלא נדר **בערף** ונפשת לה". אדם המעריך חפץ נדרש לשלם את ערכו. אך לא רק חפצים אלא גם בני אדם. התורה מציינת לנו את ערכו הכלכלי של כל אדם על פי מינו וגילו. ויש **לשאול**, מדוע התורה לסיימת במצווה זו את ספר ויקרא? מה המסר שהתורה מעבירה לנו בכך? וכן יש **להבין**, מדוע הפרמטרים היחידים לקבוע את ערכו את האדם הינם המין שלו והגיל שלו, מדוע אדם חכם, עשיר, צדיק או חזק יותר לא יהיו שווים יותר? לשם כך ננסה להציע מספר תשובות:

א. מניעת גאווה

ספר ויקרא זהו ספר הקורבנות. קורבנות מלשון קרבה. ישנו חשש שמתוך התקרבות לה' אדם עשוי **להגיע לגאווה**. אדם שחושב שהוא כבר התקרב עשוי לחוש גדול מאחרים. לשם כך באה התורה ואומרת לו תראה **כמה אדם שווה**. ערך זה לאדם בן גילך. אינך יותר מאף אחד אחר, יש לך ערך כלכלי קבוע. וערך הולך לרדת בזקנותך. כך מסתיים ספר ויקרא בציווי זה, ללמדנו שהתעלות יכולה להיות **רק מתוך ענווה**.

הסבר זה מתאים לימי **ספירת העומר**, ימים בהם אנו עולים ומתעלים מקורבן העומר לקורבן שתי הלחם. מקורבן השעורה, מאכל בהמה, לקורבן החיטה, מאכל אדם. יחד עם כל ההתעלות שלנו מידי יום, אנו סופרים תמיד לעומר (לדרגה הפחותה), לזכור שאנו לא שוכחים מניין באנו, וכך לא נתגאה.

ב. מניעת התנחלות המחומר

אחר שבספר ויקרא למדנו על התקדשות והתעלות. אדם עשוי להגיע למצב שירצה להקדיש את חייו רק אל הקודש, ולאבד את ערכו העצמי לחלוטין. באה התורה ואומרת לו: תתעלה ותתקדש, אך אסור לך לאבד את ערך! אתה יכול להקדיש, אך לא את נפשך. אסור לך לאבד את האישיות שלך לחלוטין. ה' רוצה שנחיה כבני אדם קדושים, ולא כמלאכים. כדברי הרבי מקוצק: "אנשי קודש תהיו לי – מלאכים רבים יש לי בשמים, אני רוצה אנשי קודש!". כך גם בימים הללו, ימי **ספירת העומר**, ימים של התעלות מדרגת השעורה לדרגת החיטה, מדרגה חומרית לדרגה רוחנית, אנו מזכירים כל ספירה את ה"עומר" שממנו התחלנו כדי לקדש את החומר, ולא שנתעלה לעילוי רוחני מתוך ניתוק גשמי חלילה.

ג. נתינת הגדרה לרוחניות

אחרי ספר ויקרא שכולו קודש והתעלות באה פרשת ערכין שמצמצמת את הדיבורים של הקדושה לעולם מספרי שבלוני. כשאין הגדרות ברורות גם ה**ערכים** שלנו אינם ברורים דיים. אם נתבונן במילה "ערכין" היא מזכירה לנו את המילה "ערכים". על ידי כך שאנו מעריכים נכון חפץ או אדם, ומגדירים אותו – אנו יכולים לדעת **כיצד להתייחס אליו**. כשאין הערכה שקולה, אין ערכים שירים. גם בימי ספירת העומר אנו עובדים על איזון ה**ערכים והמידות** שלנו. הן בתיקון חטאים של תלמידי ר' עקיבא שלא נהגו כבוד זה לזה, והן בחיבור של ספרות המידות הנפש (חסד, כבודה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות) בהתאמה לימי ספירת העומר.

לסיום: תפקידנו להתעלות, להתקרב אל ה' מתוך ענווה. לשאוף לקודש מתוך חיבור לחיי החומר, ולדעת להגדיר כל דבר במשקלו הנכון והמדויק, ומתוך כך יתקבע בלבנו עולם הערכים שלנו באופן איכותי יותר.

שו"ת בפרשה

הרב ישראל א' שפירא
רב קהילת 'אהבת אחים',
בבלי תל-אביב

ונתתי את ערכים חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריה בריח ניהחכם (כו, לא).

קדושת בית הכנסת

במשנה מגילה (ג, ג): 'בית הכנסת שחרב, אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוחחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר והשמותי את מקדשיכם – קדושתן אף כשהן שוממין', ובברייתא שבבבלי מגילה (דף כח ע"א): 'בתי כנסיות אין נוהגין בהן קלות ראש, אין אוכלין בהן ואין שותין בהן [...] ואין מטיילין בהם ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים'. בבבלי מגילה (דף כט ע"א) דרשו את הפסוק (יחזקאל יא) 'ואהי להם למקדש מעט': 'אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל'.

על מהותה של קדושת בית-הכנסת נחלקו דעות ורבותיו הראשונים. שיטת ר' אליעזר ממיץ ב'ספר יראים' (ס' תט): 'ציוה הכנסת אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש שינהג בהם מורא וכיבוד דכתיב (ויקרא יט) וּמִקְדְּשֵׁי תִירְאוּ, ובהמשך דבריו (ס' קד): 'כשם שאסור ליהנות מן ההקדש כן אסור ליהנות מבתי כנסיות ובתי מדרשות שנתייחדו לתפילה [...] שגם זה הקדש [...] כללא דמילתא, אין נוהגין בהן אלא לדבר מצוה'. וברייתא שבבבלי מגילה (ל' הגאון מביית-הכנסת שאינה הנאה של מצוה, דינה כמעילה בהקדש'. בשו"ת מהרש"ם (ח"א ס' י) הסיק המחבר בשו"ת ה'יראים' 'דקדושת ביהכ"נ הוי **דאורייתא**'. לעומת זאת, שיטת הר"ן ובעל ה'אשכול' (הלכות ביהכ"נ ג), שקדושת בית-הכנסת הינה רק **מדרבנן** 'שהשוו קדושתו אמדש'. עמדה שלישית מציג הרמב"ן (הובא בחידושי הר"ן מגילה דף ח ע"א בדפי הרי"ף): 'דבית הכנסת עשו אותו כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שזנרקין לאחר מצוותן, ובזמן מצוה יש בהן **קדושת של כבוד**', הרמב"ן מושווה בהמשך דבריו את גדר קדושת בית-הכנסת לדין **קדושת מצוות** שנוהגים בנר חנוכה ובני סוכה.

והנה בבבלי מגילה (דף כח ע"ב): 'אמר רב אסי, בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש'. את המושג אמדש' הן עשויין' פירש רש"י על אתר: 'על מנת שישתמשו בהן'. אמנם התוספות במגילה וכן במסכת בבא-בתרא (דף ג ע"ב) קובעים שלא מועיל תנאי לבית-הכנסת עצמו בזמן יישובו, אלא הוא מועיל רק לחדר הסמוך לבית-הכנסת' במקום שאורחין רגילין לישן שם ולאכול', וכך מועיל התנאי לאחר חורבנו, שניתן לעשות באבניו 'מה שירצו לבד מקלות ראש'.

ה'שולחן ערוך' (או"ח ס' קנא, יא) פסק בפשטות כשיטת התוספות: 'אם בשעת בנין בית הכנסת התנו עליו להשתמש בו, מותר להשתמש בו בחורבנו, אבל ביישוב לא מהני [מועיל] תנאי'. אכן, המשנה ברורה' מציינ לדעתו ה'שולחן אברהם' 'שכונת ה'שולחן-ערוך' שאין מועיל תנאי רק לקלות ראש כגון אכילה ושתייה, ו'בשער הציון': 'וכל שכן שחוק והיתול ושיחה בטלה, דלזה בודאי לא מהני תנאי'.

בשו"ת שרידי אש (ח"א ס' טז) נשאל הרב יחיאל יעקב ויינברג על אודות הוצאת חולין וקונצרטים בבית הכנסת'. בפתח הוא מציין כי תשובה זו נכתבה 'בשנות הזעם של שלטון הנאצים ימ"ש [...] ובין שאר הגזירות האיומות נאסר על יהודי אשכנז להתאסף במקומות פומביים שמחוץ לבתי-כנסיות', אך הוא מדגיש כי לתשובה יש היבטים הלכתיים אקטואליים 'שבביל קהילות רבות במקומות שמחמת נסיבות שונות אין לאחינו בני ישראל אפשרות של כינוס המוני מלבד בבתי כנסת ובתי-מדרש'.

הרב ויינברג מסכם שלושה חילוקים בתשמישי בית-הכנסת: א'. קלות ראש ונכנסו אכילה ושתייה מותר בבבל אך אסור בזמנינו לפי שיטת המגן-אברהם. ב'. קלות ראש גדול כמו חשבונות ושחוק והיתול זהו אסור אף בבבל שעל תנאי הם עשויים. ג. דברים שאין בהם קלות ראש אלא שהם תשמישי חול, דבזה מהני תנאי בכל מקום ואפילו ביישוב'. הלכה הוא מכריע: 'להשמיע הרצאות בבתי הכנסת מותר מצד הדין, ויותר טוב שקודם ההרצאה יאמרו איזו פסוקים בתהלים או איזו דבר תורה, אין להתיך את הוויכוחים אחר ההרצאות בשום אופן, שהוויכוחים הם על פי רוב בהסתערות ודברים מתובלים בעקיצות או ליצנות וגורמים לשחוק והיתול שאסור בביהכ"נ; לעשות קונצרטים חילוניים אסור ועל הרב מוטל למסור נפשו על זה וישלל להתיך בשום אופן; קונצרטים דתיים כגון מומורים ותפלות בכלי שיר [...] אפשר שיש מקום להתיך'. בספר 'יראים' (ס' תט) סיכם: 'ותן לחכם ויחכם עוד שישמור אתם עצמם מקלות ראש, הדומה לקלות ראש ששנו חכמים וכל שכן מחומר ממנו'.

היבט פסיכולוגי בפרשה

הרב ברוך אפרתי
י"ר איגוד הרבנים הציוניים 'דרך אמונה', רב קהילה באפרת

"ואם לא תשמעו לי; ולא תעשו את כל-המצוות האלה"

הקב"ה מתרה בנו, שהפרקנות תגיע אם לא נשמע לו ולא נעשה את מצוותיו. לכאורה הפסוק חוזר על עצמו – 'לא תשמעו לי' הוא בדיוק אותו הדבר כמו 'לא תעשו את כל המצוות'. מה הפשר של חזרה זו? מסביר הנצי"ב בפירושו לתורה – 'ואם לא תשמעו לי' – שלא תעשו לשמי... הכתוב הולך ומונה איך דרכו של יצר הרע להתחיל בדבר קטן ונוקב ויורד עד התהום. ע"כ מתחלה מפתה שלא לעשות לשמה (-לי'). ובמיוחד דברים מדיניים ומעשי צדקה וחסד הנהוג גם בטבע ישראל. וכשנעשה שלא לשמו של הקב"ה, מגיע אח"כ 'ולא תעשו את כל המצות האלה' – שלא לעשות כלל".

דהיינו, היצר הרע בשלב הראשון אינו מנסה לבטל את המצוות המוסריות, אלא גורם לנו לעשות אותם רק מתוך לב טוב, אך ללא קשר לריבון, למי שציוה אותם. לאחר שהוא מצליח לנתק בין המצווה לד', האדם נהיה מוסרי אך לא דתי. דהיינו – בעל לב טוב, אך ללא אמונה שלימה בד' נותן המוסר. וכעת מגיע השלב השני – היצר מתקדם ומבטל גם את המוסריות של האדם, את ליבו הטוב. דוקא הניתוק בין המוסר לד', גורם לנפילה גמורה בסופו של דבר, אפילו אצל האדם המוסרי ביותר (דברים קצת דומים ראיתי שכתב רבינו הגר"א, כשהזכיר מסעודת מצווה יותר מסעודת הרשות).

אולם יש להקשות על דבריו של הנצי"ב. הרי חז"ל לימדו אותנו שעדיף לקיים מצוות אפילו לא לשם שמים, משום שמתוך כך נתקדם לקיימם לשם שמים. והנה הנצי"ב כתב הפוך, שאם המצוות אינן לשם שמים, לבסוף הכל מתבטל ונסוג!

על כן, הטעים הנצי"ב את דבריו –

"ואינו דומה למה שאמרו חז"ל 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה'. דהתם מיירי באדם יחיד, שאפילו אם לא הגיע למדה זו לעשות לשמה יבא אחר כך לידי לשמה. מה שאין כן אם בהסכמת הרבים שלא לעשות לשם השם, לבסוף יוסיפו סרה שלא לעשות כלל".

חידושו של הנצי"ב במדהים בחניצותו. הנצי"ב מבחין בין הפרט לכלל – האדם הפרטי, מתוך שלא לשמה יבוא לשמה. מתוך לב טוב ומוסרי אפילו שלא לשם השם, יתקדם לעבודת השם בצורה מלאה. אך ציבור, אצלו אין מציאות כזו. אצל ציבור יש או לשם שמים, או התדרדרות. המעשים המוסריים של הציבור, אם הם מגיעים מתוך לב טוב בלבד אך בניחת אמונת ד', סופם לגרום להסתאבות והתפרקות של הציבור כולו.

וכן דברי רבינו יונה בשערי תשובה – "כי אין לו להביט לקטנות העבירה, אבל ביט לגדולת מי שהזכיר עליה", דהיינו שעליו להתמקד בריבון המצווה, ולא בתוכן המוסרי לבדו.

לענ"ה, הטעם לחילוק בין חטאת הפרט לחטאת הכלל, נעוץ בעובדה שכל מעשה ציבורי הוא כעין הצהרה, אידיאולוגיה, ולא רק מעשה מקרי. מעשה הציבור הוא הצהרה מוסרית יסודית, ולא התנהלות פרגמטית בלבד כאצל היחיד. על כן, ציבור מוסרי שכופר בד', סופו להחריב לתוך כפירתו המוצהרת, שכן כל המעמד הבסיסי עליו הוא ניצב, פגום וטועה. אך אדם פרטי מוסרי שאינו עושה לשם שמים, אינו אידיאולוג אלא איש מעשי. כלן אצלו יתכן שהמעשה הטוב יעלה אותו מעלה ויתקן גם את עולמו האמוני, משום שאין במעשיו הצהרה נגד ד' אלא מקריות שיכולה להתיישר.

גם בימינו, דור התחיה בארץ ישראל, אנו נזקקים לזכור ולהזכיר את החשיבות של אמונת ד' כתנאי לעשייה המוסרית ברחבי החברה הישראלית. הרצון להוציא את ד' מהמשחק, ולדבר רק בצדדים ההומניים או התרבותיים, לא די שהיא שקר ולא תצלח, אלא שיש בה פגימה ביסודות הבניין כולו. לא יתכן בניין ציבורי בישראל לאורך ימים, ללא שם שמים המתנוסס בו, ושולח בעורקי דם קדושים. אל השמים עלינו להביט, ורק משם להגיע למוסר ולעשייה הציבורית, בס"ד.